

Lehetséges megoldások

Publikálás angolul

Vannak lehetőségek arra, hogy a nem angol anyanyelvű szerzők angol nyelvű folyóiratokban publikáljanak. Egyes kiadók, például az Emerald fordítási szolgáltatást is biztosítanak ehhez.

Elég nagy különbségek lehetnek az angol nyelv ismeretében. Egyes tartalmilag jó cikkek elveszhetnek, mert szinte olvashatatlan angolsággal íródtak, s a szerkesztők nem tudnak mit kezdeni velük. Ha csak kismértékű nyelvi, nyelvtani, stílusbeli és terminológiai javításra van szükség, arra még vállalkoznak. Az ilyen folyóiratok szerkesztői kínálnak lehetőségeket – például tematikus számmal –, mondjuk a könyvtár- és információtudományi tantervekkel kapcsolatban. Egy ilyen számba sok országból írhatnak, s nem csak oktatók, mivel nagyon fontos a gyakorló szakemberek véleménye is.

Társszerzőség

Mivel az információs szakembereknek ma együtt kell dolgozniuk, az angol nyelvű folyóiratokban való publikálás másik lehetősége az, ha angol és nem angol anyanyelvű szerzők társszerzőként

publikálnak. Ennek a másik iránya az lehet, ha nem angol nyelvű folyóiratban publikálnak közösen. Ha egy ilyen cikket mindkét nyelven megjelentetnek, az növelheti az olvasók számát.

Többszörös publikálás (kiadók együttműködése)

Ugyanannak a cikknek két folyóiratban, két nyelven való megjelentetése szerzői jogi kérdéseket vethet fel, sok olyan folyóirat van azonban, amely nyitott a megoldásra. Másik lehetőség az, amikor kiadók közvetlenül együttműködnek egy cikk több nyelven (folyóiratban) való publikálásában.

Irodalom

GORMAN, M.: Whither library education? = *New Library World*, 10. köt. 1204–1205. sz. 2004. p. 376–380.

ASHCROFT, Linda–MacIVOR, Stephanie: *Library and Information Science journal articles, higher education and language. [IFLA paper] Code number: 001-E, World Library and Information Congress: 71th IFLA General Conference and Council, 14-18 August 2005, Oslo, Norway. 10 p. http://www.ifla.org/IV/ifla71/papers/001e-Ashcroft_McIvor.pdf*

(Murányi Péter)

A könyvtár- és információtudományi folyóiratok használata a doktori disszertációkban a Walesi Aberystwyth Egyetemen

A háttér

A walesi egyetem információtudományi szaka (DIS/UWA = *Department of Information Studies, University of Wales Aberystwyth*) 2004-ben ünnepelte fennállásának 40. évfordulóját. 1964-ben College of Librarianship Wales (CLW) néven azzal a céllal alapították, hogy kétnyelvű (angol és walesi) könyvtárosokat képezzenek. Az Egyesült Királyság Könyvtáros Egyesülete (UK Library Association) és a Brit Könyvtáros Iskolák Egyesülete (Association of British Library Schools) ellenzte a létrehozását, mivel szerintük elég könyvtáros iskola volt az Egyesült Királyságban, és a hely (Aberystwyth) túl kicsi ahhoz, hogy hatékony legyen, ráadásul nehezen megközelíthető. Három év elteltével az intézmény 400 hallgatóval és 40 oktatóval az ország legnagyobb könyvtáros iskolájává vált. 1973-ban a CLW épületében egy 240 fős előadóterem, ebédlő és szociális központ, szeminárium termek, audiovizuális stúdió voltak.

A DIS/UWA az egyetlen könyvtár- és információtudományt oktató szak Walesben, itt tartják a továbbképzéseket a közművelődési könyvtárakban dolgozók számára. A nappali és a távoktatásban részt vevő hallgatók számára különféle doktori továbbképzéseket indítanak az információ- és könyvtártudományok, a vezetéstudomány, az archiválás és az egészségügyi információkezelés területein. Különleges nyílt oktatási egységet (Open Learning Unit) működtetnek a világ minden tájáról bekapcsolódó, távoktatásban részesülő hallgatók támogatására. A doktori képzésben 40 országból vesznek részt hallgatók. A mintegy 1000 hallgató többségében távtanuló. A cikk a 2000 óta készített disszertációkból válogatva, a bennük hivatkozott könyvtár- és információtudományi folyóiratok elemzését összegzi. A folyóiratokkal kapcsolatos információgyűjtési szokások vizsgálatához szükséges adatok az információ- és könyvtártudományi doktori hallgatóktól, valamint a DIS/UWA személyzetétől származnak.

Könyvtár- és információtudományi folyóiratok az UWA-ban

A ma Thomas Parry Könyvtárnak nevezett könyvtártudományi könyvtár az UWA-n belül az Információs Szolgáltatásokhoz tartozik. Alapításakor az aktív gyűjteményfejlesztési politika eredményeként sok könyvtári folyóirat és a 19. század végétől megjelentetett kiadvány került az állományba. Ezeknek a száma 3000, közülük 600 címet jelenleg is folyamatosan előfizetnek. A folyóirat-gyűjteményhez a hozzáférést a Voyager könyvtári információkezelő szoftver biztosítja (<http://voyager.aber.ac.uk>) az UWA könyvtári katalógusában meglévő utalással, ha létezik a folyóirat elektronikus változata. Ezenkívül az UWA honlapjáról közvetlen kapcsolat van az e-folyóiratokhoz (<http://voyager.aber.ac.uk/is/ejournals/index.php>), a szolgáltatás neve Aberystwythben JoEy (Journals Electronically).

Valamennyi hallgató, nappali és távtanuló a világ bármely részéről elérheti az e-folyóiratokat az ATHENS azonosítási rendszer használatával (<http://www.athens.ac.uk>).

A kutatás módszertana

A vizsgálat célja a mester fokozatra járó hallgatók folyóirat-használatának tanulmányozása volt. A hallgatók nagy része távoktatásban vesz részt, miközben egy könyvtárban vagy információs központban, levéltárban vagy egészségügyi környezetben dolgozik. Két évig évente egyszer mennek Aberystwythbe, majd egy speciális kutató-oktató iskolába, ahol megírják a disszertációjukat. A könyvtártudományi disszertációkat a Thomas Parry Könyvtárban helyezik letétbe. A kutatáshoz ezek közül választottak ötvenet, amelyek a címük alapján információs és könyvtártudományi témákkal foglalkoztak. Egy-egy disszertációról szóló kérdőív a hallgató nevét, a dolgozat témáját, az elfogadás időpontját és a hallgató származási országát tartalmazta. Összesítéseket az alábbiakról készítették:

- az egyes disszertációk irodalomjegyzékében előforduló tételek száma;
- az egyes disszertációk irodalomjegyzékében előforduló olyan tételek száma, amelyek könyvtár- és információtudományi folyóiratokból származtak;
- az egyes disszertációkban hivatkozott könyvtár- és információtudományi folyóiratok száma.

Ezenkívül összeállították a vizsgált 50 disszertációban hivatkozott könyvtári folyóiratok jegyzékét, és megnézték ezek meglétét a Thomas Parry Könyvtárban. Összesítették a hivatkozások számát folyóiratcímenként, valamint az egy-egy folyóiraatra hivatkozott disszertációk számát. Megkérték a disszertációjukon még dolgozó hallgatókat, hogy sorolják fel az általuk leghasznosabbnak vélt 5-10 könyvtári folyóirat címét. Megkérdeztek továbbá néhány könyvtáros munkatársat folyóirat-használati szokásaikról.

A megfelelő irodalom azonosítása a kiválasztott disszertációk témáihoz

Az irodalomkutatás minden kutatási folyamatban kulcsfontosságú kiindulópontot jelent, ezért megkérték a hallgatókat, hogy azonosítsák a disszertációjuk témájához kapcsolódó forrásokat.

A lehetséges források között szerepelt:

1. Szakirányú adatbázis kiválasztása – LISA (*Library and Information Science Abstracts*)

A LISA 1969 óta működő bibliográfiai adatbázis, amely 440 folyóiratot dolgoz fel, 68 országból, 20 nyelven. Az online változatot a CSA-nál (<http://uk2.csa.com>) éves előfizetéssel lehet elérni.

2. Szakirányú szolgáltatás – Web of Knowledge

A hivatkozásokat tartalmazó adatbázisokat a Thomson/ISI (Institute for Scientific Information) működteti. A legtöbb könyvtári folyóirat a Social Science Citation Indexben (SSCI) található. A hivatkozásokat az ISI statisztikai elemzésekhez használja fel, jellemző adatként az impakt faktort (hatékonysági tényező) használják. Példaként említhető, hogy 2002-ben a legmagasabb hatékonysági tényezője a következő könyvtári folyóiratoknak volt: *MIS Quarterly*, *Annual Review of Information Science and Technology*, *Journal of the American Society of Information Science and Technology* (JASIST).

3. Kiadói alapra helyezett szolgáltatások – Emerald

Sok kiadó, így az Oxford University Press, a Wiley, az Elsevier és mások online hozzáférést nyújtanak folyóirataikhoz. A keresés általában díjmentes, de a teljes szövegű cikkekért fizetni kell. Az Emerald (<http://www.emeraldinsight.com>) brit kiadó mintegy 25 könyvtár- és információtudományi folyóiratot ad ki.

4. További források között szerepeltek:

- bibliográfiai és teljes szövegű adatbázisok elérését lehetővé tevő szolgáltatók, mint az OCLC

FirstSearch (<http://www.oclc.org>) és a Dialog (<http://www.dialog.com>);

- teljes szövegű szolgáltatást nyújtó szervezetek, mint az Ingenta (<http://www.ingenta.com>) és a Swets (<http://informationservices.swets.com>);
- figyelőszolgálatok, mint a British Library ZETOC (<http://www.bl.uk/services/current/zetoc.html>);
- Informed Librarian (<http://www.informedlibrarian.com>). Ezt a díjmentes szolgáltatást 2003-ban indították, havonta 275 könyvtári folyóirat tartalomjegyzékét kínálják.

A disszertációk elemzésének eredményei

Amint várható volt, a doktori hallgatók a disszertációkban igen változatos témákat dolgoztak fel. Példaként említhetők:

- A konzorciumok szerepe az egyetemi könyvtárakban: a Libanoni Egyetemi Könyvtárak Konzorciuma – esettanulmány;
- Családtörténeti kutatás a közkönyvtárakban, különös tekintettel a Bathi Központi Könyvtárra;
- Kapcsolódás: társadalmi kizárás és a Lincolnshire-i közkönyvtárak;
- Emberi erőforrás kezelése az írországi közkönyvtárakban;
- Könyvtárosokról szóló portrék az 1960–2000 közötti hírlapokban;
- A könyvtári és információszolgálatokban folyó munka változó természete 1958–2002 között: a gyakorlat és a lehetőségek.

A dolgozatok felét az Egyesült Királyságban élő hallgatók készítették, a többi antiguai, német, görög, hongkongi, ír, izraeli, jamaikai, holland, libanoni és amerikai egyetemistáktól származik.

A bibliográfiákban hivatkozott tételek forrásának típusai eltérőek: könyvek, jelentések, honlapok éppen úgy előfordulnak, mint a könyvtári folyóiratokban megjelent cikkek. Az 50 disszertáció elemzése során az alábbi eredményeket kapták:

- Az összes hivatkozások száma 16–352 között mozgott (átlagosan 77 volt), 12 disszertációban volt 100 vagy annál több hivatkozás.
- Ezen belül a könyvtári folyóiratokra való hivatkozások száma 1–113 között volt (átlagosan 27).
- Azoknak a könyvtári folyóiratoknak a száma, amelyekre minden disszertációban hivatkoztak, 1–37-ig terjedt (átlagosan 13).
- A vizsgált disszertációkban összesen 200 könyvtári folyóiraatra hivatkoztak.

A hivatkozott könyvtári folyóiratokat sokféleképpen lehetett osztályozni:

- nemzetközi, referált, magas színvonalú folyóiratok, mint amelyek az SSCI-ben találhatóak (pl. *Electronic Library*, *JASIST*, *Journal of Information Science*);
- nemzeti vagy regionális (referált vagy nem referált) folyóiratok (pl. *African Journal of Academic Librarianship*, *American Libraries*);
- egy könyvtártípus folyóiratai (pl. *Bulletin of the Medical Library Association*);
- egy speciális könyvtári funkciót lefedő folyóiratok (pl. *Cataloging and Classification Quarterly*);
- egy ország könyvtári egyesületéhez vagy hasonló szervezetéhez kapcsolódó folyóiratok (pl. *Feliciter* – Kanadai Könyvtári Egyesület, *Fiji Library Association Journal*);
- szakterületi csoportok hírlevelei (pl. *Assignment* – Newsletter of the Aslib Social Sciences Group).

A legnépszerűbb, valamennyi disszertációban hivatkozott folyóiratok a következők voltak (zárójelben a hivatkozások száma): *Library Association Record* (104), *Library Management* (49), *Library Trends* (43), *Library Review* (33), *Information Outlook* (32), *Special Libraries* (32), *Library Journal* (31), *Ariadne* (28), *American Libraries* (26), *Journal of Academic Librarianship* (26).

A hivatkozott 200 folyóiratból a Thomas Perry Könyvtárban a legtöbb cím nyomtatott változata megtalálható, és 85 folyóirat legutóbbi évfolyamait elektronikusan is el lehet érni. A hallgatók által használt könyvtári folyóiratokból többet csak elektronikusan, de térítésmentesen lehet elérni. Mint a folyóiratoknál általában, a vizsgált címeknél is előfordult címváltozás, kiadóváltás, a folyóirat megszűnése.

Hallgatói és oktatói válaszok a források használatáról

Az eredeti elképzelésnek megfelelően az információs forrásokra vonatkozó válaszokat a hallgatóktól először e-mailen várták (2 válasz), majd kérdőíveket osztottak szét az oktatás megkezdése előtt (14 válasz), végül a DIS/UWA oktatói is megadták az általuk használt folyóiratokat (9 válasz). A 25 válaszadó 43 forrást említett, ezek nagy része szerepelt a disszertációk elemzésekor összeállított, 200 címet tartalmazó listában. Volt azonban néhány, amelyet a hallgatók nem említettek, ezek elsősorban a gyermekirodalommal kapcsolatosak.

A megfelelő cikkeket elsősorban a LISA-ban (16) találták meg, ezt követték a világhálón a Google (7), az OCLC First Search és az Emerald (5), a WoK (4), a Dialog (2) és az Ingenta (2) szolgáltatásai. Többen említették, hogy az UWA honlapján át szokták nézni a folyóiratok tartalomjegyzékét, ketten pedig a nyomtatott változatot veszik kézbe, ha lehetőségük van rá. Azt is többen jelezték, hogy egy cikk hivatkozásai alapján további cikkeket keresnek.

Összefoglalás

Ez a kutatás nyilvánvalóan korlátozott volt a diszsertációk témái és a hallgatók információgyűjtési szokásaira vonatkozó válaszok csekély száma miatt. További tanulmányokban még sokféle értékelési szempont merülhet fel. Váratlan eredmény volt, hogy a legtöbb hallgató átlagosan 13 könyvtári folyóiraatra hivatkozott. A gyakorlati területekkel

foglalkozó folyóiratokat sokkal inkább használták, mint a magas a hatékonysági tényezőjű, kutatásra orientált lapokat. Az elektronikus kiadás terjedésével egyre több kiadvány érhető el a világhálón, és a hallgatók sok esetben hivatkoznak az interneten megjelent cikkekre/jelentésekre/bemutatókra. A cikk szerzője több éven át volt szerkesztője egy könyvtári folyóiratnak, és oktatott is, mégis meglepődött azon, hogy mennyi és milyen sokféle könyvtári folyóirat érhető el világszerte.

/TEDD, Lucy A.: *Library and Information Science (LIS) journal usage in masters' dissertations: experiences at the University of Wales Aberystwyth. [IFLA paper] Code number: 048-E, World Library and Information Congress: 70th IFLA General Conference and Council, 22–27 August 2004, Buenos Aires, 149. Library and Information Science Journals. 14 p. <http://www.ifla.org/IV/ifla70/prog04.htm>*

(Jáki Éva)

Idézetség és világhálós hivatkozások mint a könyvtártudományi elektronikus folyóiratok hatékonyságának mérőszámai

Talán kényelmességből, de nyilván nem véletlenül, a szakmájuk iránt elkötelezett szakemberek ma már legelőször az internet nyújtotta tájékoztatási lehetőségeket veszik igénybe, ha tudásukat naprakészen kívánják tartani. Korábban a nyomtatott szakfolyóiratok voltak azok, amelyek – összességükben – az új természettudományos eredmények 80%-át tartalmazták, s a kutatómunkát e folyóiratok feltárásával volt érdemes elkezdni. Ki is alakult egy új tudományág, a tudásmetria, amely a hetvenes évektől kezdődően meghatározó és sokat vitatott szereplőjévé vált egyrészt a folyóiratok becsének, rangjának, másrészt a kutatók és intézményeik tudományos teljesítménymérésének.

Egy-egy szaklap elismertségét, értékét vagy rangját a benne megjelent cikkekre való hivatkozások száma jelzi, s ez elég egyszerűen számszerűsíthető. Több módszert is kidolgoztak. E. Garfield 1963-ban egymással összemérhető folyóirat-jellemzőket dolgozott ki, s ezeket 1972 óta az *Institute for Scientific Information (ISI)* kiadványaiban közzéteszik. Ha egy folyóirat előző két évben megjelent cikkeire való hivatkozásainak számát elosztjuk az adott két évben e folyóiratban megjelent cikkek számával, egy arányszámot kapunk. Az így kapott

értéket Garfield *hatástényezőnek (impakt faktor)* nevezte. Minél magasabb értéket kapunk egy folyóira-ra az adott időintervallumban, annál „hatásosabbnak”, rangosabbnak számít a folyóirat, következésképpen egy kutató számára annál nagyobb dicsőség ebben a folyóiratban publikálni. Valójában itt egy statisztikai mérőszámról van szó: a kapott idézetek száma jellemzi ugyan az eredmények nemzetközi szakirodalomban való terjedését és hatását, ugyanakkor éppenséggel semmit nem mond annak tényleges minőségéről, színvonaláról.

Valószínűleg nem közismert, hogy éppen Magyarországon vezették be legelőször az idézetség figyelését és ezt a hatástényezőt a tudományos teljesítmények mérésére, olyannyira, hogy egyes tudományágakban és kutatóintézetekben meghatározóvá vált az idézetségi mutató és az impakt faktor növelése utáni hajsza. Talán ennek is köszönhető, hogy nemzetközi összehasonlításban Magyarország a 20. legjobb helyen áll az egy publikációra eső idézetség tekintetében, megelőzve Csehországot, Lengyelországot, Ukrajnát és Oroszországot is, viszont a GDP-nek jó ha egy százalékát költjük kutatás-fejlesztésre (USA 2,8%; Japán 3,1%; az európai átlag 1,93%, ezt 2010-re 3%-ra növelik) [1].